

Леонова А. Ю.,
аспірант кафедри прикладної лінгвістики
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

АКТУАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТА «ПАРТНЁР» В РОСІЙСЬКОМУ МАСС-МЕДІА ДИСКУРСЕ

Анотація. В статті розкриваються особливості трьохуровневої актуалізації концепта ПАРТНЁР в російсько-українських відносинах на матеріалі текстів російських мас-медіа.

Ключевые слова: актуалізація, концепт, мас-медіа дискурс.

Постановка проблеми. Під актуалізацією розуміється соотнесення потенціального (віртуального) знака з дійсністю, що відбувається в пристосуванні віртуальних елементів мови до вимог даної мовної ситуації за допомогою актуалізаторів – спеціальних мовних засобів.

Між державами встановлюються різні відносини. І в мові ці відносини вербалізуються певним чином. Одним з найбільш актуальних способів, що мають певний суггестивний ефект, є метафоричне моделювання.

Сьогодні, в період особливо напруженої, кризової суспільно-політичної ситуації, коли дуже важливими є проблеми налагодження відносин, дослідження в області політичного дискурсу не втрачають своєї актуальності і практичної спрямованості, а навпаки, стають все більш востребованими. Особливо це стосується представленості політичних відносин в мас-медіа дискурсі, який і став об'єктом аналізу в цій роботі.

Цель работы – виявити особливості мовної об'єктивації російсько-українських відносин в семантичному просторі партнерства на матеріалі текстів російських мас-медіа.

Изложение основного материала исследования. В.И. Карасик зв'язує одне з одним питання номінативної щільності і культурної цінності: «Цінним для людини є те, що грає суттєву роль в його житті і тому отримує багатобічне позначення в мові. Семантична щільність тієї або іншої тематичної групи слів, деталізація найменування, виділення смислових відтінків є сигналом лінгвістичної цінності внемовного об'єкта... В цьому випадку настає отождествлення цінності і актуальності явлення» [1; 4].

Г.С. Яроцька виділяє трьохуровневу модель мовної реалізації концепта:

1) *системно-мовний рівень*, т.є. сукупність засобів апелювання до концепту, пропонує носієві мови як лінгвістичне достояння, зафіксоване в лексикографії, в тому числі і його мовні реалізації в паремічному фонді мови;

2) *асоціативно-вербальний рівень*, т.є. мовне знання і інтуїція, вербальні образи, що зберігаються в свідомості/підсвідомості людини, що дозволяють зафіксувати експериментальні методи. Цей рівень заздалегідь уже передув-

ав у тому сенсі, що індивідуальне свідомість не може зберігати в пам'яті всю сукупність мовних засобів, апелюючих до того або іншого концепту. Однак він може бути ширше, оскільки в свідомості конкретного індивіда можуть знаходитися нові одиниці-репрезентанти і зв'язи між ними, які ще не отримали фіксації на першому рівні;

3) *текстовий рівень*, т.є. апелювання до концепту в конкретних комунікативних цілях. Якщо попередні рівні відтворюються штучно (перший – при складанні словарів і довідників, другий – шляхом лінгвістичного експерименту), то вказаний рівень є *естественним існуванням концепта, що відображає його властивість діалогічної спрямованості*. Цей рівень є найменш упорядкованим: в кожному конкретному випадку мовної реалізації ми маємо справу *лише з незначительною частиною концепта, яка виявляється востребованою для втілення певної комунікативної потреби*. В межах третього рівня об'єктивація концепта відбувається в різних дискурсах [6].

Таким чином, актуалізація концепта відбувається на таких рівнях:

Системно-мовним (словарі)

Асоціативно-вербальним (асоціативні словари)

Текстовим (в конкретному тексті)

Розглянемо актуалізацію концепта ПАРТНЁР на кожному з вказаних рівнів.

І. Системно-мовний рівень.

Згідно з даними лексикографічних джерел ідея *партнерства*, перш за все, формується між людьми, що займаються спільною діяльністю [4].

«Партнёр» – слово, запозичене російською мовою з англійської. А в англійській мові воно, в свою чергу, прийшло з французької мови. Партнёр, з франц. *partenaire*, англ. *partner* [5].

Однак французьке слово «partenaire» спочатку містить в собі певні компоненти значення, які в російській мові виявилися второстепенними, поступивши місця компонентам, більш властивим російському мовному свідомості. Таким чином, можна говорити про те, що значення лексики «партнёр» не еквівалентно вихідному. Так, в французькій мові «partenaire» – це, перш за все, учасник якої-будь гри, наприклад, спортивної, в карти, на сцені; партнер в танцях; і зрештою потім – учасник якої-будь спільної діяльності в цілому. В російській мові ситуація протилежна. ПАРТНЁР, -а, -ом. 1. Учасник якої-будь спільної діяльності: *Деловой п. Торговый п. Страны-партнеры (государства – участники какого-н. союза, блока, соглашения). П. по рыбалке*. 2. Учасник (гри, танця, виступлення) по відношенню до іншого учасника:

*Партнеры согласились на ничью. П. балерины. П. ж. партнерша, -и (ко 2 знач.; разг.). П. прил. партнерский, -ая, -ое [4]. Тут нельзя оставить без внимания такой факт. Если во французском языке первостепенное значение предполагает партнёров по игре и если это, скажем, карточная игра, то обязательным компонентом значения является «наличие конкуренции». В значении слова «партнёр» в русском языке компонент «наличие конкуренции» полностью исключен. И даже напротив – лексема «конкурент» является абсолютным антонимом лексеме «партнёр». Главным компонентом значения слова «партнёр» в русском языковом сознании является идея *совместности* и полное отсутствие идеи *соперничества* и *конкуренции*.*

II. Ассоциативно-вербальный уровень.

Рассмотрим ассоциативные реакции на стимул «партнёр»: друг – 10; деловой – 5; по сексу – 5; бизнес – 4; по бизнесу – 4; партнерша – 3; по делу – 3; по танцу – 3; секс – 3; сотрудник – 3; танец – 3; в бизнесе – 2; в танце – 2; девушка – 2; мужчина – 2; по работе – 2; половой – 2. [2].

Ассоциативные словари предоставляют нам информацию и о том, какие дефиниции являются ведущими в содержании концепта «партнёр» для русского языкового сознания. Это, во-первых, деловой партнёр (реакции *деловой, бизнес, по бизнесу, по делу, сотрудник, в бизнесе, по работе* и пр.), во-вторых, партнёр по сексу (реакции *по сексу, секс, девушка, мужчина, половой* и пр.) и, в-третьих, партнёр в танце (реакции *по танцу, в танце, танец* и пр.). Наиболее частотную реакцию «друг», вероятно, можно отнести именно к дефиниции *партнёр по сексу*. Поскольку в русской лингвокультуре и «друг», и «партнёр по сексу» могут относиться к одному семантическому полю. Однако это предположение нуждается в отдельном исследовании. Примечательно, что дефиниция *партнёр по сексу* не отображена в толковых словарях русского языка. Есть основания предполагать, что эта дефиниция для русского языкового сознания является семантической калькой с английского языка – «sexual partner».

Учитывая то, что отношения *партнёрства* формируются, прежде всего, между людьми, занимающимися общей деятельностью, можно говорить о том, что метафора «партнёр» выстраивается по схеме межличностных отношений. Другими словами, метафора межличностных отношений является реализацией более общей метафоры персонификации.

Сопоставив дефиниции толковых словарей с ассоциативными реакциями на стимул «партнёр», мы можем сделать вывод о том, что все компоненты значения этой лексемы в русском языковом сознании не реализуются.

III. Текстовый уровень.

По данным Национального корпуса русского языка [10] впервые лексема *партнёр* появляется в русскоязычных текстах приблизительно в 1825 г. Частотность её употребления наивысших показателей достигает после 2000 г. (11,174 на миллион словоформ). Этот же источник [10] указывает на то, что основная сфера функционирования этой лексемы – публицистические нехудожественные тексты, т.е. сфера масс-медиа дискурса.

Важно отметить, что употребление лексем *партнёр, партнёрство, партнёрский* в текстах российских масс-медиа характерно для официально-делового стиля, то есть институционального дискурса. В бытовом дискурсе указанную номинацию «заменяют» другие лексемы – *друзья, соседи* и пр.

«После вступления Украины в сентябре 2012 года в зону свободной торговли Россия ожидала, что следующим шагом

станет присоединение к Таможенному союзу. Но вместо этого украинское правительство круто развернулось в сторону Брюсселя, что, к тому же, идет вразрез с Договором о дружбе, сотрудничестве и партнерстве между Российской Федерацией и Украиной от 1997 года».

«И добавила: «Нашим украинским партнерам, прежде чем делать заявления, необходимо учесть, что в случае одностороннего пересмотра условий контракта возможно применение санкций».

«Достигнуты компромиссные решения, которые позволят Украине своевременно оплачивать по новому графику, который был подписан, за природные ресурсы, которые мы получаем. И в то же время удовлетворить потребности всех наших партнеров в части поставщика природного газа, а это «Газпром», и в части транзита в Европу», – сказал Ставицкий».

«Подписание самого амбициозного соглашения, которое только может предложить ЕС стране-партнеру, способствовало бы дальнейшему улучшению курса реформ, а также дало бы четкий сигнал инвесторам со всего мира и международным финансовым организациям, что Украина серьезно относится к своей модернизации и, помимо этого, становится предсказуемым и надежным участником международных рынков».

Так, *партнёрство* в российско-украинских отношениях имеет такие черты:

Партнёрство как стратегический ориентир долговременных политических программ:

«При этом Янукович неоднократно подчеркивал необходимость стратегического партнерства с Россией...»;

«...попытки противопоставить сотрудничество на европейском векторе и сотрудничество со стратегическими партнерами – Российской Федерацией и странами евразийского сообщества – безосновательны»;

«Президент Украины намерен продолжить евроинтеграцию, и пролонгировать соглашение о стратегическом партнерстве с РФ»;

«...делегация правительства Украины отправляется в Москву на переговоры по пролонгации соглашения о стратегическом партнерстве между двумя странами»;

«Наблюдать со стороны за тем, как наш традиционный стратегический партнер, исторически связанная с Россией великая страна, политически изгибается...»;

«...мы теряем стратегического партнера, теряем возможности совместных производств, совместного развития»;

«Мы хотим подписать соглашение о стратегическом партнерстве, в противном случае обе страны будут пребывать «в неопределенном состоянии отношений»;

«...соглашение о стратегическом партнерстве с РФ от 1997 года уже изжило себя – пришло время его пролонгации».

Тут мы наблюдаем сдвиг семантики: «стратегически» подразумевает долговременные отношения, не имеющие конкретной даты окончания, а слово «пролонгация» употребимо по отношению к чему-то определённо конечному.

Торгово-экономическое *партнёрство*:

«Мы приветствуем желание совершенствовать и развивать торгово-экономическое партнерство с Украиной»;

При этом европейские наблюдатели обратили внимание, что Украина ищет для себя экономического партнера («россизаменителя»).

Оценка позиций *партнёров* с точки зрения:
сила/слабость;
надёжность/ненадёжность;
равенство/неравенство.

«...а Россия, удивленная поведением, казалось бы, про-
российского политика, уже и так не будет считать его за
надежного партнера, и в итоге Украина может оказаться в
политической изоляции»;

«...ЕС очень часто строит свою политику через навязыва-
ние условий более слабому партнеру».

Выводы. Анализ трёх уровней актуализации концеп-
та ПАРТНЕР позволяет сделать такие выводы: во-первых,
обращение к понятию *партнёрства* в текстах российских
масс-медиа характерно для официально-делового стиля, то
есть институционального дискурса. В бытовом дискурсе
указанную номинацию «заменяют» другие лексемы – *дру-
зья, соседи* и пр. Во-вторых, в российском масс-медиа дис-
курсе российско-украинские отношения представлены как:
1) *стратегическое партнёрство*; 2) *торгово-экономическое
партнёрство*; 3) противопоставление *партнёрства* силь-
ного/слабого, надёжного/ненадёжного, равного/неравного.
И, в-третьих, компоненты значения лексемы *партнёр* в рус-
ском языковом сознании полностью не реализуются и не
эквивалентны первоисточнику.

Литература:

1. Карасик В.И. Культурные доминанты в языке // Языковая лично-
сть : культурные концепты. – Волгоград, Архангельск : Перемена,
1996. – 260 с.
2. Караулов Ю.Н., Черкасова Г.А., Уфимцева Н.В., Сорокин Ю.А.,
Тарасов Е.Ф. Русский ассоциативный словарь : в 2 т. – Т. 1. От сти-
мула к реакции : около 7000 стимулов. – М. : АСТ-Астрель, 2002. –

784 с. – Т. 2. От стимула к реакции : более 100 000 реакций. – М. :
АСТ-Астрель, 2002. – 992 с.

3. Лакофф Дж., Джонсон М. Метафоры, которыми мы живём / пер. с
англ. ; под ред. и с предисл. А.Н. Баранова. – М. : Едиториал УРСС,
2004. – 256 с.
4. Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка. –
М. : Азъ, 1992. – 955 с.
5. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка : в 4 т. / пер. с
нем. – 2-е изд. стереотип. – М. : Прогресс, 1986–1987.
6. Яроцкая Г.С. Аксиогенез экономического сознания в русской
лингвкультуре : [монография] / Г.С. Яроцкая – О. : Одесский нац.
ун-т им. И.И. Мечникова, 2013. – 551 с.
7. Электронный ресурс. – Режим доступа : www.echo.msk.ru.
8. Электронный ресурс. – Режим доступа : www.izvestia.ru.
9. Электронный ресурс. – Режим доступа : www.itar-tass.com.
10. Электронный ресурс. – Режим доступа : www.ruscorpora.ru.
11. Электронный ресурс. – Режим доступа : www.vesti.ru.

Леонова А. Ю. Актуалізація концепту «ПАРТНЕР» у російському мас-медіа дискурсі

Анотація. У статті розкриваються особливості трьох
рівнів актуалізації концепту ПАРТНЕР в російсько-у-
країнських відносинах на матеріалі текстів російських
мас-медіа.

Ключові слова: актуалізація, концепт, мас-медіа дис-
курс.

Leonova A. Concept „PARTNER” in the Russian media discourse

Summary. Article describes the features of the three-level
concept actualization PARTNER in the Russian-Ukrainian
relations on the material of Russian media texts.

Key words: actualization, concept, media discourse.